

КОСМИЧКА ПОЕЗИЈА ЛЕОНИДА МАРТИНОВА

У обимнијем пропратном коментару космичке поезије Леонида Мартинова,⁵⁴⁴ М. С. Димитријевић помало есејистички сједињује научно-астрономска знања и астро-песничку сензибилност. У приступу стиховима Мартинова успешно спаја елементе биографског метода са поетичким, уз компаративна виђења на релацији Мартинов – Осип Манделштам.

Леонид Николајевич Мартинов, родом из Омска (1905), прву збирку песама је објавио тек у тридесет и четвртој години живота; док су му три књиге публиковане постхумно, „тако да његово богато дело и посмртно дописује свога творца“, лепо запажа М. С. Димитријевић. Ова опаска нас асоцијативно упућује на чињеницу да је породица Димитријевић, (Нада и Милан), из заоставштине Сергија, штампала више од дванаест књига.

После библиографског увода о Леониду Мартинову наш астроном обраћа одговарајућу пажњу почетној развојној етапи космичке ере, месту и улози Мартинова у њој и такозваној совјетској космичкој поезији. Ту епоху овај песник је дочекао у своје зрело животно доба, и она му је побудила „једно ново космичко тематско-мотивско подручје поетског стварања“, пише Димитријевић.⁵⁴⁵ Величанствен човеков узлет у васиону креативно се одразио на „поетска промишљања руских песника, доводећи до наглог развоја“ космичке поезије у овом делу света, констатује он.

Овде бих мемоарски додао како сам се стицајем околности, у време када је са великим размахом започињала космичка ера, нашао у стану Сергија и Наде. Када сам у рано јутро отворио врата Сергијеве собе, одушевљено је узвикнуо:

– На прагу смо потпуно нове космичке епохе човечанства, која ће из основа променити свет... Од данас сакупљам марке и коверте са космичким мотивима. То је будућност!

И одмах се целим бићем предао тој колекционарској страсти. Као афирмисани филателиста суделовао је на више различитих изложби, од којих су неке биле на високом међународном нивоу. Добио је неколико важних награда за збирку *Освајање космоса, Космос, Космос – човек на месецу* и др.⁵⁴⁶

Половином јуна 1962. године, као студент, био сам сведок Сергијеве обзетости астрофилателијом; тада је у шали говорио: *У космосу сам!*, док је у класерима распоређивао марке *Гагаринце*. О томе сам оставио траг у *Белешкама из студентских дана...* описујући један наш сусрет, када ми је приказивао филателистичке примерке са космонаутима Николајевичем и Поповом.⁵⁴⁷

544 М. С. Димитријевић, *Ноћ наоружана звездама – космичка поезија Леонида Мартинова*, „Васиона“, 2003, LI, 5, стр. 158-160.

545 М. С. Димитријевић, *Ноћ наоружана звездама – космичка поезија Леонида Мартинова*, стр. 158.

546 М. С. Димитријевић, *Филателија и астрономија*, Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, стр. 845-865.

547 Н. Цветковић, *Записи о Сергију Димитријевићу II*, Алма, Београд, 2016, стр. 313–317.

У лепотама космичке филателије Сергија Димитријевића, било је нечег од поетских чари, што их разазнајемо у небеској лирици Леонида Мартинова, о којој пише М. С. Димитријевић и други. Небо је, и за нашег астро-песника било истински изазов, као и за велики број стихотвораца.⁵⁴⁸ Позивајући се на Михаила Игњатовића, посебно издваја *мотив неба*, „који интегрише остале тематске преокупације“ – бележи Димитријевић. Небо је, за руског песника, „безгласно пристаниште звезда и комета“, а за мене, оно, према једној пословици, „нема уста па зато подстиче човека да о њему говори“.⁵⁴⁹ Прихватајући да је *поднебесје* негативни критеријум, за разлику од *неба*, које је позитивни, Димитријевић наводи узвично позив Мартинова: „Устани!... Прени се“, и додаје: да небо као соба није небо, „то је само поднебесје“.

Према нашем астроному, Мартинов слика небо антропоморфно, придаје му људско обличје, почовечује га. Тако је његова васиона својеврсни врт и „раскошни аркадијско-буколички космички пејзаж“, те „стадо облака [планине облака – И. Буњин] са цветовима на роговима и кометама на реповима“.

Припремајући овај коментаторски запис о Мартинову, астроном и велепутник Димитријевић је шире консултовао литературу о њему па се у наставку користи запажањима А. Урбана који настоји да покаже како је свет, па и универзум, јединствено саздан од исте супстанце, а то важи за „траве, звери и људе“. Тако је и ноћ људски уобличена и *наоружана звездама*, што је истакнуто и у наслову, према почетној песми у овом избору.

Димитријевић цитира прве стихове, из претпоследње строфе:

„А ми
На сунцу изазивамо буре...“

и коментарише га тако што у њему види гордост, уз напомену да се може и другачије схватити, поготову уколико се има у виду да је далеких шездесетих година прошлог века, афирмисани астроном Николај Кардашев поделио цивилизације „на оне које су ограничене на своју планету, оне које су господари свога звезданог система и оне које су галактичког типа“. Може се претпоставити да се цивилизација овде схвата као збир *спољашњег живота како се показује путем овладавања природом у техници*,⁵⁵⁰ њеним развојем и напретком, као и путем овладавања одговарајућом друштвеном организацијом у савременом свету, те саобраћавањем и задовољавањем потреба у тим видовима и облицима.

Ако се има у виду становиште Кардашева, на другачији начин се доживљава стих:

„И то је у човековој природи
Да утиче на све што је око њега.

548 Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 240-244.

549 Исто, стр. 272.

550 *Речник филозофских појмова*, (...) изнова приредили Арним Регенбоген и Уве Мајер, БИГЗ, Београд, 2004, стр. 698.

– сматра Димитријевић. И одмах потом избирљиво цитира красан завршни двостих из песме „Ноћ наоружана звездама“:

„И ја осећам деловање земље
На судбину сунца, ток небеских дела!“

– и при том закључује: да он има другачији смисао, „пошто је Земља не јалова него са човеком који стреми звездама“, усмерен да у тежњи ка астралном, надрасте своју везаност за овоземаљско.⁵⁵¹

У наредном пасусу Милан прави врло солидно поређење на релацији васионских виђења Мартинова и Осипа Манделштама. И при том подвлачи да су за Мартинова космичке висине страшне, потврђујући то навођењем прва два стиха из песме „Ноћ“: „На страшној висини обасјани / Спавају на Месецу вулкани“, како је то превео Бранко Миљковић, који је и сам био обузет озвезданим просторствима. Такве су небеске висине и за Манделштама, показује стих: „На страшној висини лутајућа ватра“. Према Димитријевићу: *Људи Земљи дају смисао*, јер захваљујући њиховом делању, она је сврховита у погледу човековог самоостваривања. Пошто све ствари расту и развијају се и из доброте Земље, она им служи као ослонац за корачање и постојанство.

При крају ове белешке озрачене коментарима и врским стиховима Милан записује податке о упокојењу поете Мартинова и олујности која је пратила његов погреб: „да је чак и природа негодовала, противила се да песник лежи испод земље, лишен могућности да јој узноси похвале“.

У самој завршници ове био-библиографске и поетичке писаније Димитријевић скреће пажњу да је три космичке песме Л. Мартинова (*Ноћ наоружана звездама*, *Корак* и *Ноћ*), изванредно препевао Бранко Миљковић, представљајући их као прво песничко дело на нашем језику, још далеке 1959. године.

Из мало неуобичајене напомене испод целине текста сазнајемо да је тај првотни превод укључен у антологију модерне руске поезије (Нана Богдановић, Милица Николић: 1961, *Модерна руска поезија*, Нолит, Београд), док је 1965. препеве Мартиновљевих стихова публиковао Лав Захаров у *Летопису Матице српске* и у књизи *Почетак ере*. Нишка *Градина* је 1972. објавила избор из његовог песништва, а почетком девете деценије појавила се и докторска теза Михаила Игњатовића *Поетика Леонида Мартинова*.

Поменимо на крају да су у осврту на антологију *Космички цвет*, у претходној књизи о М. С. Димитријевићу, осим руског симболисте Александра Блека, узгред поменути Леонид Мартинов и Осип Манделштам.⁵⁵² И то је један од разлога што се овде опширније бавимо Милановим погледима на лирски космизам Мартинова.

551 М. С. Димитријевић, *Ноћ наоружана звездама – космичка поезија Л. Мартинова*, стр. 159.

552 Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 279.